

Een belangrijke motivatie voor deze conclusie is ook het feit dat zo veel landen, incl. Nederland, er moeite mee hebben om gebieden aan te wijzen onder beide richtlijnen! Een belangrijke oorzaak voor die traagheid is immers gelegen in de te verwachten extra bescherming die aanwijzing zal bieden. En dus minder vrijheid van handelen voor de lidstaten. En niet elk land vindt het leuk om op de vingers getikt te worden of zelfs terug gefloten te kunnen worden. De toekomst zal overigens uit moeten wijzen of dit inderdaad zo zal gaan werken. Wat dat betreft is het bijvoorbeeld interessant hoe de toetsing aan de Vogel- en/of Habitatrichtlijn uit zou vallen als er eventueel besloten zou worden voor het aanleggen van een Tweede Maasvlakte voor de duinen van Voorne.

54

Tegelijkertijd is er ook veel onterechte bezorgdheid over de aanwijzing van gebieden. Bestaand gebruik in de gebieden kan veelal worden gecontinueerd, en bijvoorbeeld recreatie wordt zelfs als een belangrijke meerwaarde gezien. In dat kader lijken de huidige bezwaren uit bijv. de recreatiehoek tegen de aanwijzing van gebieden in de Vogelrichtlijn dan ook sterk overtrokken. In principe zou de aanwijzing niet veel toe mogen voegen aan de Nederlandse wetgeving met betrekking tot Ruimtelijke Ordening. We praten immers vrijwel steeds over binnen de EHS gelegen gebieden. Er zijn landen die inmiddels veel geld uit Brussel ontvangen voor de bescherming van de aangewezen gebieden. Ook Nederland zal in de toekomst hopelijk meer gebruik gaan maken van de financiële mogelijkheden. Al met al is het zeker terecht dat de Tweede Kamer, en ook de media, afgelopen jaar veel aandacht hebben besteed aan de Vogel- en habitatrichtlijn!

B. van Tooren werkt bij de Vereniging Natuurmonumenten

Onderzoek naar kennisaanbod en -behoefte bij bouseigenaren

KENNIS IS (NIET) TE KOOP!

R. Buiting, N.V. Moll en J.A.J.H.F. van Gellicum

Het zorgvuldig beheren van bossen is een belangrijke taak. De bedoeling is dat de beheersinspanning leidt tot een optimale functievervulling van het bos voor de Nederlandse samenleving. Om eigenaren bij deze taak te ondersteunen is een uitgebreid kennisnetwerk nodig. Maar functioneert het netwerk wel? Een vaak gehoorde vraag is: hoe kom ik als eigenaar aan de noodzakelijke kennis? DLV Adviesgroep nv voert in 1998 en 1999 een onderzoek uit om op deze vragen een antwoord te krijgen.

Ondersteuning bij zoek- en leerprocessen

Met de reorganisaties van het ministerie van LNV is diens voorlichtingstaak op het gebied van de bosbouw langzamerhand verdwenen. De provincies en de Bosgroepen hebben, samen met andere instanties, een gedeelte van de voorlichtingstaak overgenomen. Ze besteden aandacht aan onderwerpen als bosbeheer, houtverkoop, subsidies, planologie, vitaliteit, certificering, juridische en fiscale aspecten. Voor elk onderwerp moet je als eigenaar ergens anders zijn. De voorlichting heeft vaak een ad-hoc karakter: gestelde vragen worden beantwoord; een overall voorlichting ontbreekt. Voor bouseigenaren is het er dus niet duidelijker op geworden: vaak weten ze niet waar ze met welke vraag terecht kunnen, maar ondertussen wordt er wel steeds meer van de bouseigenaar gevraagd.

Om bij te blijven moet hij zich op een steeds breder terrein oriënteren. Veranderingen in beheersmethodiek, het ouder worden van het bos, verslechtering van de milieufactoren, een veranderende vraag vanuit de samenleving en het vaak wijzigende overheidsbeleid, zijn ontwikkelingen die vragen om eenvoudig toegankelijke kennis. Het ministerie van LNV onderschrijft het belang van een goed functionerend boskennissysteem. Het heeft daarom opdracht gegeven een verkenning uit te voeren naar de effectiviteit en compleetheit van de voorlichting. De Projectgroep "Bosvoorlichting" van DLV Adviesgroep nv is in 1998 met de uitvoering van deze opdracht gestart. In eerste instantie is de vraagzijde onder-

zocht: komen bouseigenaren aan de door hen noodzakelijk geachte kennis zodat ze hun bezit optimaal kunnen beheren? Daarnaast is bekeken of informatie over de speerpunten van het Nederlandse bosbeleid (bijvoorbeeld: planmatig beheer, geïntegreerd bosbeheer, A lokaties) de bouseigenaar bereikt. In het onderzoek is de term 'voorlichting' vervangen door 'ondersteuning bij zoek- en leerprocessen'. Hierdoor komt de bouseigenaar en zijn zoek- en leergedrag centraal te staan. Eenrichtingsverkeer wordt hierdoor voorkomen.

Doelgroepen

De eigenaren zijn op basis van verschillen in zoek- en leergedrag ingedeeld in vijf doelgroepen. Hierbij is onder andere gekeken naar de doelstelling, het kennisnetwerk en de problematiek waarmee de eigenaar te maken heeft (zie tabel 1).

De doelgroepindeling is verder gedetailleerd in doelgroepcategorieën en wel op basis van de manier waarop de bouseigenaar zijn beheer organiseert. De basisgedachte bij deze verdere detaillering is dat een bouseigenaar die het beheer uitbesteedt aan een rentmeester, andere ondersteuning bij zoek- en leerprocessen nodig heeft dan een collega die het beheer zelf uitvoert. Bij het uitbesteden is kennis nodig om de beheersvisie te formuleren en deze aan de rentmeester of het adviesbureau over te brengen. Bij het zelf uitvoeren van het beheer is, naast deze kennis, ook kennis nodig over bijvoorbeeld natuurlijke processen en de te nemen teeltkundige maatregelen.

Tabel 1: *Verdeling van de hectare bos over de verschillende doelgroepen.*

Eigenaren	Aantal ha
A. Overheid en waterschappen	55.084
B. Agrariërs met bestaand bos ¹⁾	10.000
C. Particulieren overig ²⁾	126.385
D. Eigenaren met nieuw bos	3.727
E. Grote professionele terreinbeheerders	141.808
F. Onbekend	749
Totaal ³⁾	337.753

¹⁾ Dit is een schatting; het aantal hectare in bezit van deze doelgroep is niet exact bekend.

²⁾ Particuliere eigenaren zijn daarbij gedefinieerd als natuurlijke rechtspersonen.

³⁾ De hectaren bos die vanaf 1993 zijn aangelegd in het kader van de regeling Stimulering Bosuitbreiding op Landbouwgronden (SBL) zijn in deze tabel verwerkt. Hierdoor is het aantal hectare bos hoger dan in de Nederlandse Bosstatistiek uit 1985 (334.026 ha).

Boseigenaren die geen planmatig beheer voeren, zijn in een stadium dat hieraan vooraf gaat. Zij moeten zich eerst bewust worden van de noodzaak van het voeren van een regelmatig beheer. Pas daarna is kennis nodig om een visie te formuleren of zelf het beheer ter hand te nemen.

Informatiebehoefte en informatievoorziening

Bij de uitvoering van het onderzoek is gekeken naar zowel de informatiebehoefte als de informatievoorziening. Welke informatie is voor een doelgroep belangrijk? En hoe wordt de informatie bereikt? Daarnaast is onderzocht welke vragen onbeantwoord blijven. Niet alle doelgroepen zijn even intensief onderzocht. De grote professionele terreinbeheerders zijn buiten beschouwing gelaten, omdat zoeken en leren hier intern georganiseerd is. In deze groep wordt dan ook weinig behoefte aan ondersteuning verwacht. In doelgroep A zijn alleen de gemeenten nader bekeken. Andere overheden en waterschappen zijn niet onderzocht, omdat deze slechts incidenteel bos bezitten.

Resultaten

Uit het onderzoek blijkt de indeling in doelgroepen op basis van verschillen in zoek- en leerprocessen goed te werken.

De indeling is naar alle waarschijnlijkheid ook bruikbaar bij de organisatie van toekomstige ondersteuning van eigenaren. Daarnaast zijn uit het onderzoek zowel verschillen als overeenkomsten tussen de doelgroepen naar voren gekomen. De belangrijkste geven we hieronder weer.

Gemeenten onderscheiden zich van andere bouseigenaren door het specifieke doel dat ze met hun bos hebben. Ze noemen het zelf een publiekrechtelijke aangelegenheid. Voorlichting over de relatie politiek en beheerder, over de omgang met burgers en belangengroepen en over de organisatie van de bosboekhouding ontbreekt naar hun idee.

Een deel van de particuliere eigenaren voert een planmatig beheer en willen daarmee hun bezit instand houden.

Een gedeelte van de particuliere eigenaren voert nog geen planmatig beheer. Hun doel is vooral de instandhouding van het bezit. Ze voeren daartoe geen of onregelmatig beheer. Ze hebben soms vragen over subsidies en regelingen. Er is weinig behoefte aan ondersteuning bij zoek- en leerprocessen. Een ander deel van de particuliere eigenaren voert wel planmatig beheer. Hun doel is ook de instandhouding van het bezit. Bij iedere eigenaar zijn daarbij specifieke aandachtspunten, zoals bijvoorbeeld de jacht, van belang. Zij zouden graag maatregelen treffen om hun ideeën te realiseren. Een gebrek aan financiële middelen zorgt er meestal voor dat ze er toch vanaf zien. Ze hebben behoefte aan hulp bij het opstellen van een visie. Ook zoeken ze ondersteuning bij het formuleren van de vragen omtrent bosbeheer in het algemeen. Het liefst worden ze ondersteund door een vertrouwenspersoon. Daarnaast is er behoefte aan een steunpunt waar ze gratis informatie kunnen opvragen. Gemeenten en particuliere bouseigenaren zien de bosgroepen, rentmeesterskantoren en adviesbureaus, de Federatie Particulier Grondbezit en informele contacten met collega's als belangrijke informatiebronnen. Als vakbladen lezen particulieren vooral Vakblad Natuurbeheer, De Landeigenaar en Boomblad. Voor gemeenten kunnen daaraan Tuin & Landschap en Groen worden toegevoegd. Agrariërs met bestaand bos hebben, in

Agrariërs die overwegen over te schakelen naar bos hebben vaak te weinig kennis over juridische en fiscale aspecten en over de financiële ondersteuning door subsidies.

56

tegenstelling tot de andere doelgroepen, geen echt doel met het bos. Het wordt beschouwd als iets dat er gewoon ligt. Er wordt nauwelijks beheer gevoerd. Vaak wordt er niet eens over nagedacht. De meeste agrariërs bevinden zich dus nog in de fase voorafgaand aan het voeren van planmatig beheer. Als ze op zoek zijn naar informatie over bosbeheer, dan komen ze terecht bij organisaties in de landbouw (LTO, DLV, AOC); verder bij collega's, LASER en soms bij een bosgroep of SBNL. De Boerderij en Oogst zijn hun belangrijkste vakbladen. Op een of andere manier kunnen ze geen goede ingang vinden in het bosnetwerk. De doelgroep eigenaren met nieuw bos bestaat uit eigenaren die in de afgelopen vijftien jaar landbouwgrond hebben bebost. Hieronder vallen overheden, stichtingen, waterschappen en particulieren. In de praktijk blijkt deze doelgroep voornamelijk uit (ex-)agrariërs te bestaan. Ze onderscheiden zich doordat ze specifieke ondersteuning nodig hebben. Vooral bij agrariërs die overwegen over te schakelen, is veel onduidelijkheid over de juridische en fiscale aspecten en over de financiële ondersteuning door subsidies. Ook over de teeltkundige aspecten van bosaanleg is zeer weinig informatie te vinden. Is een agrariër eenmaal overgeschakeld dan ziet hij zijn bedrijf als een echt bosbedrijf. Dat betekent dat hij behoefte heeft aan een goed plan (planmatig beheer). Vanuit de landbouwtraditie is hij bereid hier-

voor een redelijke prijs te betalen. Belangrijke informatiebronnen zijn de accountant, vereniging van houttelers, adviesbureaus, LNV-regiodirectie, LASER en gemeenten. Het grootste knelpunt is dat agrariërs moeilijk kunnen overstappen naar het bosnetwerk. Het merendeel blijft zelfs na overschakeling, landbouwkundige bladen lezen. In deze bladen wordt vrijwel geen aandacht besteed aan bosaanleg en -beheer.

Conclusies

- De indeling in doelgroepen is goed bruikbaar bij het onderzoeken van zoek- en leergedrag van eigenaren. Doelgroepen hebben vaak specifieke problemen en behoefte aan specifieke ondersteuning bij zoeken en leren. Op dit moment is de voorlichting niet op deze manier georganiseerd. Waarschijnlijk liggen hier veel kansen voor de toekomst.
- Veel eigenaren beschikken over goede informatiebronnen, maar in alle doelgroepen zijn er ook veel die niet goed weten waar ze met hun vragen moeten aankloppen. Het gaat hier waarschijnlijk om een organisatorisch probleem. Natuurlijk is het ook mogelijk dat bepaalde informatie niet aanwezig is. Ze geven aan behoefte te hebben aan een centraal punt met een doorverwijsfunctie waar ze met al hun vragen naar toe kunnen.
- Een nijpend gebrek aan middelen bij

het inkopen van ondersteuning voor het voeren van planmatig beheer, wordt door bijna alle doelgroepen als probleem genoemd. Alleen bij de eigenaren van nieuw bos is er de bereidheid en de financiële ruimte om wel voor ondersteuning te betalen.

Vervolg

Het voorgaande is het resultaat van de eerste fase van het project "Bosvoorlichting". In 1999 voert DLV Adviesgroep nv de tweede fase van het project uit. De bedoeling is dan te komen tot aanbevelingen voor het oplossen van de bij de verschillende doelgroepen gesignaleerde problemen. Centraal in de tweede fase staat het probleem dat eigenaren niet weten waar ze met hun vragen naar toe kunnen. Onderzocht moet worden of gevraagde informatie niet toegankelijk is of gewoonweg niet bestaat. Er wordt nu in eerste instantie bij de aanbidders van kennis en informatie onderzocht wat er eigenlijk voorradig is. Het is de bedoeling te komen tot een netwerkvisie, waarin aanbevelingen worden gedaan om de bestaande kennis beter toegankelijk te maken. Als het goed is kan een boseigenaar dan op eenvoudige wijze zien waar zijn vraag beantwoord kan worden. Wanneer uit de tweede fase blijkt dat bepaalde ondersteuning bij zoek- en leerprocessen voor een specifieke doelgroep ontbreekt, dan worden aanbevelingen gedaan om nieuwe producten te ontwerpen.

Meer informatie over de resultaten van de interviews en de gehouden workshop van fase I kunt u vinden in de Eindrapportage project "Bosvoorlichting" 1998. Dit rapport is voor f 10,- te bestellen bij DLV Adviesgroep, productgroep Groen, tel: 0321-380007

De auteurs maken deel uit van de Projectgroep "Bosvoorlichting" van DLV Adviesgroep nv. Deze bestaat uit R. Buiting, N.V. Mol en N.M. Welle van Bureau Buiting, I.M. Corten van ETC Ecoculture, J.A.J.H.F. van Gellicum van DLV Adviesgroep nv Groen (projectleider) en E.T. van den Berg, DLV Adviesgroep nv.